

HET (NIET ZO)

ISAAC BLUM

ORTHODOXE LEVEN VAN

HOODIE ROSEN

TWEE GESCHIEDEN WERELDEN. EEN VERKRADEN GEMEENSCHAP.
MAAR SOMMIGE KEUZES ZIJN STERKER DAN HAAT.

ISAAC BLUM

HET (NIET ZO)

ORTHODOXE LEVEN VAN

HOODIE ROSEN

Vertaald door Jaap Slingerland

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

1

WAARIN IK TOE BEAV VIER DOOR DE EERSTE STAP NAAR MIJN EIGEN ONDERGANG TE ZETTEN

Ik heb later nog wel geprobeerd aan rabbijn Moritz uit te leggen hoe ironisch het was: onze hele gemeenschap bestond alleen nog dankzij mijn afschuwelijke misdaad. Maar hij snapte dat niet. Misschien was hij te boos, of zat zijn hoofd al vol andere gedachten, of heeft hij gewoon geen gevoel voor humor.

Intussen vind ik het zelf trouwens ook niet leuk meer – het heeft mijn leven geruïneerd, me naar de intensive care geholpen, en ons hele gezin en mijzelf voor de ogen van iedereen vernederd. Maar eerst vond ik het dus nog wel leuk.

Het begon allemaal op *Toe BeAv*^{*}, een joodse feestdag, die heel onbekend is. Ik ben zelf orthodox en zelfs ik wist niet meer waar dat feest ook alweer over ging. Dat schoot me pas weer te binnen toen ik naar buiten keek en het meisje met de witte kleren zag. Ze liep op de stoep aan de overkant.

Ik zat in de *halacha*-les – daar denk je na over de joodse wet. We hadden het over ritueel handen wassen. Rabbijn Moritz beende heen en weer voor het whiteboard, las voor uit de *Sjoel-*

* Achter in dit boek staat een lijst met alle Hebreeuwse en Jiddische woorden uit deze roman en wat ze betekenen.

chan Aroech en krabbelde af en toe een Hebreeuwse of Engelse term op het bord.

Ik was een beetje afgeleid omdat Moshe Tzvi Gutman naast me muesli zat te slurpen, en ik was een beetje afgeleid omdat Ephraim Reznikov zat voor te lezen uit zijn eigen *Sjoelchan Aroech*, net niet synchroon met rabbijn Moritz. Maar ik was het meest afgeleid door mijn eigen gepeins: waar Toe BeAv nou ook weer over ging.

Ik kon het niet aan mijn vriend Moshe Tzvi vragen, want die zou me uitlechen omdat ik het niet wist. Moshe Tzvi studeert heel hard en geeft je het gevoel dat jij een idioot bent als je niet net zo geleerd bent als hij is. Daarom staarde ik naar buiten, alsof het antwoord op straat zou verschijnen. En daar verscheen het zowaar.

Want nu danste ze, en bewoog ze haar handen op allerlei manieren, en draaide ze kleine rondjes met haar bovenlichaam.

Zo wist ik weer dat Toe BeAv over dansende meisjes ging, en over de druivenoogst – de druivenoogst vierde men groots in de tijd van de Bijbel. Tijdens de druivenoogst gingen alle ongetrouwde meisjes uit Jeruzalem naar de wijngaarden. Daar werd geoogst en daar dansten ze, in eenvoudige witte jurken. Omdat al die meisjes eenvoudige witte jurken droegen, wisten jongens niet of een meisje arm of rijk was, en zelfs niet uit welke stam ze kwam. Zo kreeg iedereen gelijke kansen, en konden de jongens een meisje kiezen dat misschien wel arm was, of bij een rivaliserende stam hoorde.

Maar het was de eenentwintigste eeuw, en het meisje op straat droeg geen witte jurk. Ze droeg wel een wit T-shirt en uit haar korte mouwen staken magere armen. Het shirt stopte net boven een korte broek, die het grootste deel van haar benen bloot liet. Haar benen stopten bij een paar witte merk-sneakers met blauwe strepen.

Ze danste. Maar waarom danste ze? Er was niemand bij haar, alleen een klein wit hondje. Ik vond dat ze raar deed, maar misschien dansten heidense meisjes wel altijd voor hun hond. Wist ik veel. Ik hoorde niet naar heidense meisjes te kijken. Er waren vast ook joodse meisjes met zulke kleren aan, maar absoluut geen meisjes die ik kende. En stel dat zij joods was – naar een joods meisje met zulke kleren aan mocht ik ook niet kijken.

Toen ze ophield met dansen, liep ze naar een boom. Ze zakte door haar knieën en raapte een telefoon op. Zou ze haar dans hebben opgenomen? Ze stond op, keek naar de overkant en maakte oogcontact met me. Dat gevoel had ik in elk geval. Op die afstand was het lastig te zien, maar toen ze naar me keek – of naar het schoolgebouw – keek ik weg, in een reflex, naar het bord, naar rabbijn Moritz. Er was geen groter contrast dan tussen het meisje en de *rebbe* mogelijk. Moritz droeg een streng, zwart pak en had een enorme baard. En hij spuugde bij het praten. Er kleefde een klein beetje speeksel op zijn bovenlip.

‘Waarom moeten we volgens de tekst ’s ochtends, meteen na het opstaan, onze handen wassen? Waarom moeten we ons al wassen voordat we vier el hebben gelopen?’

Reuven kon zich niet inhouden. ‘We hebben boze geesten ’s nachts de kans gegeven om op ons te gaan zitten. Dus die boze geesten wassen we dan weg.’

‘Heel goed. Zoals Reuven zei, zijn we slapend een prooi,’ vervolgde Moritz; zijn stem klonk steeds hoger, met ‘prooi’ als hoogtepunt, waarna hij een stilte liet vallen en weer afdaalde. ‘En dat niet alleen voor de boze geesten, maar wat gebeurt er nog meer?’ Hij klonk weer hoger, en de vraag kwam eruit als een piepton. ‘Wat gebeurt er nog meer?’

Reuven weer: ‘Nou, die boze geesten komen op je af, en het

hangt ervan af hoe je dat leest, maar onze ziel gaat er dan van-
door. Toch?’

‘Precies. Onze ziel gaat weg via onze handen. Maar als we onze handen wassen, en als we het *Modeh Ani*-gebed bidden, komt onze ziel terug, en dan kunnen we *HaSjem* weer dienen zoals het hoort.’ Alles wat Moritz zei, kwam er uiteindelijk op neer dat we in dienst waren van God.

‘En als je handschoenen draagt?’ vroeg Moshe Tzvi. Hij was nog steeds met zijn muesli bezig, maar laste een pauze in voor een zwaai met zijn wegwerplepel, waardoor druppels melk op zijn tafel terechtkwamen. ‘In bed, bedoel ik. Moet je dan ook je handen wassen?’

Rabbin Moritz stopte eventjes met ijsberen. ‘Goede vraag,’ zei hij. ‘Op basis van de tekst zou ik zeggen dat handschoenen je ziel in je lichaam houden. Hoewel het natuurlijk wel onpraktisch zou zijn, slapen met handschoenen aan.’

‘Goed,’ zei Moshe Tzvi, krabbend aan zijn onbehaarde kin. ‘Maar stel dat er een klein gaatje in de handschoenen zit. Hoe groot is je ziel eigenlijk? En hoe... soepel?’

‘De vraag is, denk ik, niet hoe groot het gat in de handschoenen is, maar of degene die de handschoenen draagt zich bewust is van het gat of niet,’ zei rabbin Moritz.

Dat is dus altijd de vraag. Het jodendom heeft regels voor zo ongeveer alles, van hoe je dieren slacht, of tv-kijkt zonder de *sjabbos* (onze rustdag) te breken, tot wanneer en hoe lang je niet mag eten op vastendagen (en dat zijn er veel). Maar de truc is dat je de regels pas hoeft te volgen als je ze kent. Als je joods bent, maar je wéét niet dat je joods bent, dan hoef je de regels helemaal niet te volgen. Het is alsof je naar de winkel gaat en een paar dingen steelt, en dat de politie dan komt en je wil arresteren, en jij dan zegt: ‘Wacht eens even, ik wíst niet eens dat het verboden was om dit spul mee te nemen zonder

te betalen,' en de politie dan zegt: 'O, oké, sorry. Fijne dag nog. En geniet van de gratis tv.'

Ik wilde iets aan de rebbe vragen, maar ik had het te druk met naar buiten kijken, en de vraag was weg. Net als het meisje – ze stond er niet meer.

'Maar als het gat nou best groot is?' vroeg Moshe Tzvi. 'Zo groot dat je echt niet meer kunt volhouden dat je van niks weet? Dan zie je het misschien niet, als het aan de achterkant zit, maar dan voel je het sowieso zitten.'

'Dan moet je je handen wassen.'

Rabbijn Moritz pakte zijn boek er weer bij en wilde de pagina omslaan, maar Moshe Tzvi was niet tevreden. 'Stel nou dat Hoodie ligt te slapen met handschoenen aan, en hij weet dat er een gat in zijn handschoen zit. Maar ik mep hem met een loden pijp op zijn hoofd en dan vergeet hij door de hoofdwond dat gat in zijn handschoen. Wat dan?'

Rabbi Moritz dacht erover na en knikte een paar keer, in een traag ritme. 'Dat zou afhangen van zijn gemoedstoestand als hij bijkomt uit zijn verdoving. Kunnen we doorgaan?'

'Nee,' zei Moshe Tzvi. 'We hebben het nog niet gehad over slapen met wánten aan.'

'Oj, Moishee.'

Moritz vond het welletjes. Nu praatte hij over het handen wassen zelf, over hoe je dat goed deed. Ik luisterde niet, omdat ik mijn handen mocht wassen zoals ik wilde zolang ik de goede manier maar niet wist. En ik luisterde vooral niet omdat ik te veel was afgeleid door de buitenlucht, want daar had ik het Toe BeAv-meisje met het witte shirt zien dansen. Tenminste, nu ze weg was, vroeg ik me af of ze er wel echt had gestaan. Misschien was ze wel een speling van mijn fantasie, een zichtbare manifestatie van mijn gemijmer over Toe BeAv:

hoe een dansend druivenoogstmeisje er, volgens mijn verbeelding, in deze tijd uit zou zien.

Ik moest het zeker weten.

Ik schoof mijn stoel achteruit en stond op. In het voorbijgaan kreeg ik de piepschuim mueslibeker van Moshe Tzvi in handen geduwd. Ik verliet het lokaal en slurpte het restje zoete melk op. Ik gooide de beker buiten in de bak en zette mijn zwarte hoed op.

Altijd als ik een wandeling maakte, droeg ik met veel plezier mijn jasje en mijn hoed. Ik wilde er netjes en stijlvol uitzien. 'Respectabel' was het woord dat mijn vader daarvoor gebruikte.

Het was nog zomer en het rook naar gemaaid gras. Ik hoorde verderop een grasmaaier zoemen. Een lekker briesje bracht beweging in de takken van de bomen langs de straten.

Meestal liep ik langzaam, in gedachten verzonken. Waar ik was of waar ik heen ging, vond ik meestal onbelangrijk. Maar vandaag liep ik doelgericht over straat en doorkruiste ik het blok systematisch, erop lettend dat ik in elk geval in elke zijstraat een blik wierp.

En toen zag ik haar staan. Ze trok aan de riem om haar hond zover te krijgen, maar het dier had aan de voet van de boom een interessante geur ontdekt en ging liggen, zo laag mogelijk, vastbesloten om geen millimeter toe te geven.

Ik liep haar kant op, langzaam en met elke stap nerveuzer. Ik had nog nooit met een meisje uit de buurt gepraat. *Jesjieve*-leerlingen mogen niet eens met meisjes praten, en al helemaal niet met meisjes die dit soort kleren dragen. Ik wilde ook niet met haar praten. Het was meer dat ik wel móést. Ik werd naar haar toe getrokken, alsof er een hogere macht in het spel was.

Het was Toe BeAv. Ze had witte kleren aan. Misschien was dit Gods wil voor mij.

Ze had het veel te druk met haar hond om mij te zien aankomen. Ik probeerde een gevatte openingszin te bedenken en kwam op de proppen met 'Ahum'.

'O,' zei ze en keek op.

De hond greep zijn kans, kroop naar de boom en snoof er hoorbaar aan. Terwijl het meisje me aanstaarde, plaste de hond tegen de boom.

Het meisje keek me aan alsof ik acht hoofden had.

'Mooie hoed,' zei ze.

Ze had diepbruine ogen en gitzwart haar, dat ze bij elkaar hield met een scrunchie.

'Bedankt,' zei ik. 'Het is een Borsalino.' De hoed was mijn dierbaarste bezit, een *bar mitswa*-cadeau van mijn ouders. Toen ze niet reageerde, zei ik erbij dat hij Italiaans was.

'Oké,' zei ze.

Ik wiebelde ongemakkelijk van de ene voet op de andere. Ik zweette. Het briesje was gaan liggen en het was smoorheet. Waarschijnlijk lag het daaraan.

Ik wilde hier weg!

Zij ook, zag ik. Toen de hond aan de riem begon te rukken, verscheen er een opgeluchte blik op haar gezicht en zette ze een stap bij me vandaan.

'Hoe heet de hond?' vroeg ik. Dat had ik helemaal niet willen vragen. Ik had mijn mond willen houden. Ik had haar willen laten wegllopen, zodat ik de rest van mijn leven vredig kon doorleven zonder me ooit nog eens zo ongemakkelijk te voelen. Maar ik had gepraat, bijna tegen mijn wil.

'Borneo,' zei ze. 'Zoals dat eiland.'

Ik had nog nooit van Borneo gehoord, maar wilde me niet laten kennen. 'O ja,' zei ik, 'dat eiland. In de... oceaan.' Daar lagen de eilanden toch – in de oceaan? 'En hoe heet jij?' vroeg ik, voor ik mezelf kon tegenhouden.

‘Anna-Marie.’ Ze noemde ook een achternaam, Diaz-nog iets, maar die miste ik.

‘O nee,’ zei ik. Ik leek helemaal geen vat meer op mijn woorden te hebben.

‘Hè?’ vroeg ze.

Toen ik vroeg hoe ze heette, hoopte ik dat ze een Chaya was of een Esther. Maar nee, ze was een Anna-Marie. Gewoon Anna had nog een sprankje hoop in leven gehouden. Ik zag aan haar korte broek echt wel dat ze niet superstreng was, en zeker niet *frum*, zoals ik. Maar Anna-zonder-streepje had in elk geval nog joods kunnen zijn, op zijn minst een seculiere. Er woonden een paar seculiere joden in de wijk. Een stadsdeel verderop zat een liberale synagoge met een delicatessenzaak.

Maar Anna-Marie? Er bestond letterlijk geen *gojsere* naam.

Toen Anna-Marie haar arm bewoog om aan de hondенriem te trekken, verscheen er een kruisje boven de hals van haar shirt. Het sprong heen en weer aan een zilveren kettinkje, vlak boven haar blote sleutelbeen. Ik keek er vol wanhoop naar.

Ze maakte aanstalten om door te lopen.

‘Ik ben Hoodie,’ zei ik.

‘Hoodie?’

‘Zoals het sweatshirt.’ Ik deed alsof ik een capuchon over mijn hoofd trok.

Anna-Marie stak haar hand uit voor een groet. Ik bekeek haar hand. Ze had slanke vingers. Haar nagels waren zorgvuldig gelakt in een aquablauwe kleur. Aquamarijn. Anna-Marie. Ik wilde de aquablauwe hand van Anna-Marie zó graag schudden. Ik keek achterom of iemand me zag. Er was niemand. En toch lukte het me niet. Ik was een bar mitswa, en ik was niet met haar getrouwd, dus ik mocht haar niet aanraken. Maar ik bleef kijken naar haar hand, tot ze hem weer liet zakken.

‘Oké, Hoodie. Borneo en ik moeten weer verder.’

‘Woon je hier in de buurt?’ vroeg ik.

‘Nee. Ik heb een Uber genomen om de hond hier uit te laten.’

Ik lachte en de spanning smolt een beetje weg. ‘Stomme vraag,’ zei ik. ‘Het was leuk om je te ontmoeten, Anna-Marie.’

Ze zette een stap, maar draaide zich toen weer om. ‘Hé,’ zei ze en pakte haar telefoon. ‘Wat is trouwens je Insta? Dan volg ik je.’

Ik wist dat ze doelde op Instagram, een foto-app die veel mensen op hun telefoon hadden. Ik mocht hem niet gebruiken, maar dat wilde ik haar niet laten weten. Ik stak mijn hand in mijn zak en pakte mijn telefoon erbij.

Toen ze hem zag, werd Anna-Marie één grote glimlach. Haar hele gezicht klaarde ervan op. Toen begon ze te lachen. ‘Heb je er nog zó een?’ vroeg ze. ‘Wacht, wacht. Blijf staan. Dit moet op *snap*. Anders gaat Cassidy het nóóit geloven.’

Ik glimlachte voor de foto die Anna-Marie van me maakte en voelde me goed, omdat ze interesse in me had. Omdat ik interesse in haar had. In haar vingernagels. In haar gezicht, dat één grote glimlach kon zijn.

‘Dit is zo schattig.’

Ze vond me schattig. Ik glimlachte haar toe. Ik vond haar ook schattig.

‘De telefoon,’ verduidelijkte ze. Mij dus niet. ‘Moet je zien hoe kléin hij is. Het is een soort babytoestel. Weet je,’ zei ze, nog altijd lachend, ‘mijn oma heeft ook zo’n toestel. Jullie moeten eens afspreken. Dan kunnen jullie elkaar gezellig sms’jes sturen en boeken lezen met van die megaletters.’ Nu lag Anna-Marie helemaal in een deuk. ‘Dan kunnen jullie om vier uur ’s middags uit eten gaan en het menu lezen met een vergrootglas, en lekker over breipatronen kletsen.’

Ik had best door dat ze me in de maling nam. Ik hoorde het

vervelend te vinden. Maar dat deed ik niet. Ik wilde dolgraag uit eten met de oma van Anna-Marie. Ik zou het grif doen, als het maar een *koosjer* restaurant was. Ik had de hele dag nog om mijn breikennis op te frissen, zodat het gesprek niet stil zou vallen. Hopelijk zou Anna-Marie er dan bij zijn en me onophoudelijk uitlechten terwijl ik peentjes zweette in mijn dikke pak.

‘Prima,’ zei ik. ‘Zeg maar dat ze me kan bellen.’

Maar Anna-Marie zwaaide me uit, en daar bleef het bij. Ik keek toe terwijl Borneo haar de straat uit sleepte. Toen waren ze weer weg.

‘Yehuda.’

Ik keek op en zag rabbijn Moritz. Als een leerling onder schooltijd ging wandelen, was dat meestal omdat hij zich ergens zorgen over maakte. Als hij niet snel terugkwam, ging een rabbijn controleren of alles in orde was, want misschien wilde de leerling wel ergens over praten. Ik was blijkbaar al een tijdje buiten.

‘Ha, rebbe. Dit is een wel heel interessante boom, vind u ook niet? Hij staat in mijn top tien van beste bomen in de buurt.’

‘Gaat het goed met je, Yehuda?’

‘Ja hoor, heel goed.’

‘Is er iets wat je dwarszit?’ vroeg Moritz.

Precies één kwestie zat me dwars, dus zei ik niets.

‘Het leek mij maar een grapje, hoor, wat Moshe Tzvi zei, over je op je hoofd slaan.’

‘Weet u waar Borneo ligt, rebbe?’ vroeg ik hem.

‘Nee,’ zei hij.

‘In de oceaan,’ vertelde ik hem. ‘Want het is een eiland. En daar liggen de eilanden, in de oceaan.’

‘Kom mee,’ zei rabbijn Moritz. ‘Het is tijd voor de gebeden. Op weg naar school kun je me alles vertellen over de bomen op je lijstje.’

Ik draaide me om en liep met hem mee.

Op school hadden we *minche*, dat zijn de middaggebeden. Ik ging naar de *beet midrasj* en nam mijn plekje in naast Moshe Tzvi. Zoals altijd bad hij intenser dan alle anderen: hij bewoog op en neer waardoor de franjes van zijn blauw-witte *tsietsiet* bij zijn taille meedanst, en hij drukte zijn gebedenboek tegen zijn neus. Maar het lukte me nauwelijks om te bidden. Ik probeerde me te concentreren op de *Aleenoe*, het eren van mijn God, maar vergat bijna te buigen. En ik vergaat totaal dat Moshe Tzvi en ik altijd precies tegelijk spugen.

We spugen niet écht, omdat er tapijt ligt op de vloer van de *beet midrasj*. Maar we maken allemaal een spuuggeluid, een soort 'pthh' met de tong tegen de bovenste voortanden. Het idee is een protest tegen christelijke censuur op joods gebed, doordat je spuugt tijdens een bepaald punt in de tekst die je voordraagt. In oude synagogen had je daar speciale kwispedoors voor, wat best cool is, omdat 'kwispedoor' een fantasieus woord is, en gewoon omdat er eigenlijk overal kwispedoors zouden moeten zijn.

Moshe Tzvi had wel een paar keer echt gespuugd en toen lagen er dus van die grote klodders kwijl op het kleed. Niet dat hij toen een standje kreeg. Ze geven je nooit een standje omdat je té vroom bent. Je zou er een hele geit kunnen slachten, voor Pesach of zo. Zelfs al zou er een plas bloed op de vloer liggen, zouden de rabbijnen zeggen, terwijl het beestje nog stuiptrekt: 'Die jongen is tenminste toegewijd.'

Moshe Tzvi stopte uiteindelijk met spugen, maar niet omdat het vies was. Pas toen de jongens rondom hem op zijn voeten gingen spugen vond Moshe Tzvi het wel genoeg geweest. Zijn officiële excuus was: 'Als we het spugen zien als een kritiek op de ijdelheid van de ongelovige, kan ik het verantwoorden, maar als we het alleen maar zien als protest tegen mid-

deleeuwse vervolging, dan is het gefundeerd op de seculiere traditie en niet op de joodse wet zelf. In dat geval is de omzetting naar het karige pantomime acceptabel. Volgens mij was het rabbijn Ismar Elbogen die zei -'

'Weet je zeker dat het niet gewoon kwam doordat er spuug van Reuven op je schoenen zit?' vroeg ik hem.

'Redelijk zeker,' zei Moshe Tzvi.

'Echt zeker?'

'Niets is zeker, Hoodie,' zei hij.

Aan het einde van de minche hing ik mijn hoed aan de daarvoor bestemde haak en liep ik de beet midrasj uit, het zonlicht tegemoet. Ik moest terug naar het hoofdgebouw, want ik had daar les, maar ik wist zeker dat ik de rest van die dag niks meer zou leren.

Het leven van de orthodox-joodse Hoodie Rosen is zo slecht nog niet. Hij is net verhuisd en heeft nog steeds alle tijd om zijn Thora-les te verwaarlozen, te basketballen en koosjer te snacken. De inwoners van Tregaron zijn niet blij dat er zoveel orthodoxe joden tegelijk in hun wijk zijn komen wonen, maar dat is niet zijn probleem... Dat wil zeggen, totdat hij Anna-Marie Diaz-O'Leary ontmoet en verliefd wordt. Zij is toevallig de dochter van de koppige burgemeester die de joodse gemeenschap de wijk uit probeert te werken. Als zijn gemeenschap zich tegen Hoodie keert omdat hij partij kiest voor de vijand, zit hij klem tussen zijn eerste liefde en de enige wereld die hij ooit heeft gekend. Een prachtig verhaal over haat en verraad – en vriendschap uit de meest onverwachte hoeken.

Isaac Blum is schrijver en geeft Engels aan verschillende hogescholen en universiteiten, en aan orthodox-joodse en openbare scholen. *Het (niet zo) orthodoxe leven van Hoodie Rosen* is zijn eerste roman, hij won er gelijk een prijs mee voor het beste YA-boek. Isaac Blum woont in Philadelphia.

www.isaacblumauthor.com | [@isaacblum_](https://www.instagram.com/isaacblum_)

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT